

diplomatsko korespondenco, to je z objavo pisem vladarjev ter visokih državnih funkcionarjev. Izdaji tekstov v klinopisni (avtografski) ediciji je sledila skoraj neposredno objava istih napisov v transkripciji in prevodu ter navadno s kratkimi jezikovnimi pojasnili. Doslej je izšlo šest zvezkov take diplomatske korespondence. Za prvih pet zvezkov je izšlo tudi obširno stvarno in jezikovno kazalo (J. Bottéro-A. Finet, Répertoire analytique).

Asiriolog J. Bottéro je v sedmem zvezku ARM objavil, prevedel ter obdelal 309 upravnih in gospodarskih tekstov. Upravne listine se razlikujejo od pravnih po tem, da pri upravnih niso navedene priče. Njihova vsebina je zelo različna. Včasih gre za razne beležke in zapise, n. pr. o dobavljanju olja, vina, ovac, srebra, dragih kamnov. Drugod so ohranjeni sezname oseb, ki so morale opravljati razna dela za skupnost (tlaka).

J. Bottéroju smo za izdajo upravnih tekstov, katerih prevod je bil zelo težaven, iskreno hvaležni zlasti zato, ker je svoji izdaji dodal obsežen komentar (str. 167—353), kjer po različnih vidikih analizira vsebino prevedenih tekstov. Zajeti skuša kolikor mogoče značilne drobce, ki osvetljujejo ustroj družine (»hiše«), dalje vladavine in celotne uprave. Obširno obravnava živinorejo, poljedelstvo, prehrano, vse kar je v zvezi z obleko, z različnimi obrtnimi dejavnostmi i. dr. Veliko pozornost vzbuja poglavje o menjavi in kroženju materialnih dobrin. Ugotavlja, da je v seznamih delavcev bila nekako petina ali šestina kvalificiranih ter da so k delu za javne potrebe pritegovali tudi ženske in otroke. Podrobno preiskuje plačilo za delo, ki je bilo povečini naturalno (hrana, olje za maziljenje in obleka). Vendar se je kot splošno merilo vrednosti uporabljalo srebro. Mesto Mari je bilo v živahnih trgovskih in diplomatskih stikih s tedanjimi državami od Kapadocije v Mali Aziji do Palestine in Sirije ter Elama. Zelo važna so tudi njegova opazovanja glede davkov (§§ 119—123). V zaključnih poglavjih govori B. o verskem življenju v Mariju (§§ 124—127). Nato dodaja še važno poglavje o metrologiji, kjer je pregledno zbral podatke o starih merah.

Pregled vsebine bo vsaj nekoliko nadomestil manjkajoče stvarno kazalo.

J. Bottero je s svojo edicijo in zlasti še s svojim podrobnim komentarjem omogočil uporabljanje teh napisov gospodarskemu, kulturnemu in pravnemu zgodovinarju.

V. Korošec

Georges Boyer, Archives royales de Mari, VIII: Textes juridiques transcrits, traduits et commentés. Paris. Imprimerie nationale, 1958. 8°, IV + 245 str.

Kot osmi zvezek zbirke ARM je G. Boyer, leta 1960 umrli profesor za rimsko pravo v Toulouseu in vodilni pravni orientalist v Franciji, objavil (najprej v posebni klinopisni ediciji), nato pa prevedel in sistematično obdelal 103 pravne in upravne listine, ki so jih našli v različnih sobah kraljeve palače v Mariju. V kraljevi palači kajpak ni bilo pričakovati večje zbirke zasebnih listin. Zato je z rodbinskopravnega področja ohranjena le ena adopcijska pogodba (str. 211). Napisana je v čisti akadiščini brez sumerskih izrazov. O posinovljencu se pravi, da bo skupaj s svojimi novimi starši »užival njuno veselje in prenašal njuno trpljenje«. Če bi posinovitelja pozneje enostransko razdrla adopcijsko razmerje, izgubita za kazen hišo in premičnine; če bi to storil posinovljenec, ga posinovitelja ostrižeta in prodasta za sužnja. Tudi če bi se jima pozneje rodili otroci, ostane posinovljenec njun »najstarejši sin«, ki deduje dvojni delež. Del pogodb (št. 2—21) je ohranjenih o prodaji nepremičnin in sužnjev. Največ pa je posojilnih pogodb (št. 22—61). Njihov predmet je večinoma žito; pri posojilih v srebru gre pretežno za skromne zneske in za kratko dobo. V nekem primeru je dolžnik (št. 31, 33) zastavil za svoj dolg svojo ženo, ki je morala bivati pri upniku. Izjemno naletimo na triletno kreditiranje (št. 52), ki je po Boyerovi prepričevalni razlagi bilo namenjeno za financiranje trgovske ekspedicije. Obrestna mera je znašala navadno 30 %. Upnik je pogosto dobil garancijo s poroštvom in z zastavno pravico.

Od drugih pogodb dvakrat naletimo na hrambeno pogodbo o žitu in o srebru (št. 73; 74). Ohranjenih je dalje nekaj zadolžnic, pobotnic, 3 obračuni, več (83—88) žal fragmentarnih in poškodovanih procesualnih listin, deset upravnih listin ter eno pismo (hudo poškodovano).

Boyerov prevod, transkripcije in komentar zaslužijo vse priznanje. V posebnem poglavju razpravlja o avtentifikaciji in potrditvi pravnih aktov, v drugem o penalnih klavzulah in zagotovitvi neizpodbojnosti pravnih poslov. Splošno ugotavlja, da se v Mariju uporabljano pravo bistveno ne razlikuje od babilonskega, da pa kažejo listine vendar tudi nekaj značilnih posebnosti. Avtorju smo za njegovo vzorno obdelavo zasebnopravnih dokumentov iz Marija zares hvaležni.

V. Korošec

D. J. Wiseman, The Vassal-Treaties of Esarhaddon. (Revija) Iraq, XX (1958), part 1. 99 strani besedila z 12 slikami, 53 strani klinopisnega teksta z navedbo razmestitve posameznih odlomkov. London 1958.

M. E. L. Mallowan, vodja izkopavanj Britanskega muzeja v Nimrudu (nekdanji asirski trdnjavi in začasni prestolnici Kalahu), je leta 1955 našel v prestolni dvorani Nabujevega svetišča okoli 350 drobcev glinastih plošč. Na njih je bilo napisano besedilo osmih ali devetih, enako se glasečih pogodb, s katerimi si je leta 672 asirski kralj Asarhaddon dal od raznih mestnih poglavarjev (»gospod mesta«) v sosednji, komaj pokorjeni Mediji, obljubiti s prisego, da bodo za njegovega naslednika v Asiriji pripoznavali njegovega sina Assurbanipala, v Babiloniji pa drugega sina Šamaš-šum-ukina.

Asiriolog Donald J. Wiseman (British Museum) je iz drobcev sestavil besedilo najbolje ohranjene pogodbe, ki jo je z asirskim kraljem sklenil Ramataja, poglavar v mestu Urakazabanu. Obenem je objavil tudi drobec ostalih pogodb. Poleg prevoda je W. dodal kratek jezikovni komentar.

Besedilo pogodbe obsega vsaj 674 vrstic. Z vodoravnimi črtami je razdeljeno na odstavke. Določbe same so v 36 odstavkih, nato sledi 72 odstavkov sankcij, ki kličejo najrazličnejše zlo nad vazala, če bi kršil pogodbo. Ob sklepu besedila je datum z označbo pogodbe, ki zadeva Assurbanipala kot asirskega, ter Šamaš-šum-ukina kot babilonskega prestolonaslednika.

V prvem odstavku označuje Asarhaddon pogodbo kot določbe (ade), ki jih je on »napravil z Ramatajo«; medijski vazal je določbe potrdil s prisego. Asirski kralj se ni zadovoljil, da bi bil s pogodbo vezan samo Ramataja in njegovi potomci, ampak je kot pogodbeno stranko označil tudi vse mestne prebivalce. »mlade in stare, kolikor jih je, s sinovi in vnuki, vštévši tiste, ki bodo (rojeni) po sklenitvi pogodb«. Pogodbeni značaj se kaže v tem, da veljajo obveznosti šele z vazalovo prisego.

Besedilo samo vsebuje več državnopravnih zanimivosti. Iz Asarhaddonovih ust izvemo, kako je on pojmoval svojo vladarsko oblast. Imenuje jo »kraljevanje in gospodovanje«. Vazal je dolžan, da varuje vladarja povsod (»na deželi in v mestu«), da se zanj bori in (če treba) umrje. Govoriti mora z njim iskreno (»v resnici svojega srca«) in mu lojalno pošteno svetovati. Vladarjeva oblast je bila po Asarhaddonovih besedah neomejena, obsegala je pravico nad življenjem in smrtjo svojih državljanov. Posebno so Asarhaddona skrbele morebitne zarote, ki so se pogosto začenjale na dvoru samem. V več odstavkih prepovedujejo vazalu, da bi sodeloval pri takih zarotah, da bi dvignil roko zoper Assurbanipala, da bi mu storil kar koli zlega. Samo v enem odstavku govori o Šamaš-šum-ukinu kot babilonskem vladarju. Posebej naroča, da mu nihče ne sme odvzeti očetovih daril. Podobno določbo glede daril je uvrstil Asarhaddon v prid drugim svojim sinovom. Da bi zagotovil, da bodo tudi bodoči rodovi izpolnjevali pogodbene obveznosti, je vazalu in njegovim meščanom naročil, da so morali svoje otroke vzpodbujati k vestnemu izpolnjevanju pogodb.